

PERMANENTA MODERNITATE A CLASICILOR

Monolog despre Hamlet

Kemble, desen de Rhamberg

Ca rugăciunea de dimineață, în fața
călăului.

Ea trebuie să cuprindă, obligatoriu,
următoarele elemente :
ultimele dorințe, lamentația sau vâică-
reală și blestemul.

Hamlet este călăul.

El ascultă rugăciunea distrat, cu gândul
la Ofelia.

El se execută pe sine, după un lung
ocol.

cu o dexteritate aproape nemțească.

Acest ocol poate fi analizat, restul
fiind tăcere și zarva interpretărilor. O
piesă de urmărire (a nu se confunda cu
cea ce se cheamă **critica de întâmpinare**
sau **critica de însoțire**), polițistă, am zice,
cu înscenări, pînde, ascultări pe la uși,
pe la ferești. (Nu se inventaseră încă
microfoanele. Se inventaseră numai per-
delele.) Crima s-a produs cu puțin înainte
de ridicarea cortinei (proț de vreo patru

luni). Hamlet trebuie s-o dovedească. El
a intuit făptașul, are miros fin... Tînăr
ocar, șoricar de silogisme. Dar vrea
probe. Fantoma depune jurămint, ca
martor aerian. (Dar cu cît patos și cîtă
putere de convingere!) Hamlet, totuși,
suspicios, ori cu viciul viziunii, o va
proba mereu, va **proba** fantoma, toată
piesa, cum își probează o domnișoară
rochia de bal, la Elsinore.

Prințul mai are nevoie și de alte do-
vezi. Și apelează la actorii ambulanti,
picați ca musca-n lapte la palat! ne-
știind în ce farsă a naibii intră. (Mai
tîrziu se va numi **farsă tragică**.) E de
mirare că regele, după producerea pan-
tomimei chiar, nu pune să fie bătuți la
tălpi, ori nu-i dă pe mina pazei. În
Danemarca cea putredă, pe la 1600, se
puteau întîmpla multe. Și cine i-ar fi
auzit de-acolo, din beciuri?

Irving

Notăm o primă moleșală a lui Claudius — sau poate un gest de bunăsimț. El preferă să se neliniștească și, în punctul culminant, părăsește furios încăperea. Făcea oare să tulbure spectacolul? Întreb și eu, nu dau cu parul. Actorii tocmai își intraseră în piele, convingători de mama focului.

Hamlet ia în mână toată această afacere, pe care e musai s-o elucideze. El procedează în mod aproape juridic. (Fără a fi însă persoană juridică, sigur că da, căci nu avea încă dreptul la semnătură. Semna, deocamdată, Shakespeare.) El procedează la înscenări neodioase. Claudius pune și el la cale câteva înscenări. (Odioase.) Polonius, de asemenea — unele așa și-așa. Astfel încât se poate spune că întreaga piesă este o sinistră — dacă n-ar fi genială, semnătura celui cu drept de semnătură contează totuși! — înscenare. Formată din multe, mici, înscenări și înscenăroaie, ce intră una într-alta și se otrăvesc reciproc. Hamlet, urmărind, se urmărește. Cam același lucru se întâmplă și cu Claudius și cu Polonius, urmăritori de duzină — crosiști. O fugă grozavă, în cerc strâns, ca de butoi, căruia încă nu i-a plesnit, dar e gata să-i plesnească o doagă. Din cauza

acestei viteze de urmărire și a logicit strinse cu ușa, piesa, deși foarte lungă, și-alit de încărcată de filozofie, că ar fi putut adormi și-un elegant elisabetan, pare scurtă. O gîfială, două, trei, cinci gîfiieli — are cinci acte — și s-a și terminat.

Bănuiala e la ea acasă aici și orice vorbă sună ca o aluzie. Toți parcă vorbesc de funie în casa spinzuratului. Un fel de teroare albastră — culoarea mării vecine — plutește în aer. Hamlet se simte „urmărit și însoțit în chip îngrozitor“, ghicind misiunea de spioni a foștilor colegi de școală Guildenstern și Rosencrantz. (Siniștri executori, prinși, la urmă, și ei în laț.) Regele e tot mai neliniștit de comportarea prințului, al cărui tron îl uzurpase, ucigîndu-i tatăl, care-i era frate, și căsătorindu-se cu nevasta acestuia, care-i era cumnată. Pînă una alta, Hamlet îi spune, candid, „mamă“

Sarah Bernhardt

„HAMLET : (...) Cu bine, dragă mamă.
REGELE : Sint tatăl tău ce te iubește,
Hamlet.

HAMLET : Ba mamă. Tata și mama sint
soț și soție, soțul și soția sint un
singur trup, așadar : mamă.”

El știe că Hamlet știe. Se miră însă —
cum ? Cum de-a aflat ? Claudius, temin-
du-se de țiecala prințului, e un vulpoi
bătrîn, care a dejucat multe capcane în
viața lui. Comportarea-i e, pînă la un
punct, echilibrată. „Ca rege al Danemar-
cei, Hamlet ar fi fost de o mie de ori
mai periculos decît Claudius” (G. Wilson
Knight *). Este și aceasta o opinie. Și

* *Vezi pertinentele și substanțialele
comentarii ale lui L. Levițchi, care
semnează și traducerea piesei, alături
de Dan Dușescu (Shakespeare, 5, Ed.
Univers, 1986).*

Constantin Nottara

Grigore Manolescu

mai notăm o opinie despre Shakespeare,
emisă, la 1850, de Ralph Waldo Emer-
son : „Din punctul de vedere al facul-
tății de a executa, de a crea, Shake-
speare este unic. Nu se poate imagina
ceva care să-l depășească. El reprezintă
hotarele extreme ale subtilității compa-
tibile cu eul individual — este cel mai
subtil dintre autori, dacă poate fi numit
autor.” Dar nu, nu este autor, desigur.
Este însăși creația care se recrează, pe
scut, pentru uzul umanității. Rolul pe
care-l are teatrul în viață este mare,
credea Shakespeare. Teatrul e o oglindă,
pusă în fața mutrelor, care, recunos-
cîndu-se, fac mutre. O concepție opti-
mistă — altfel nici n-ar fi scris atîta.
De atunci puterea teatrului a mai scă-
zut, I s-a mai luat singe, i s-au mai pus
prîșnițe, cu și fără trebuință. Intorcî-
du-ne la piesa în discuție :

„REGELE : Dar, Hamlet, tu nepot și fiu
al meu.

HAMLET (aparte) : Mai mult decît nepot,
fiu mai puțin.”

Noua identitate, creată de căsătoria pri-
pită a mamei sale („Economii, economii,
Horațio / La banchetul de nuntă s-au
mîncat / Bucatele sleite de la praz-
nic”) — această falsă situație în ierarhie
îl strînge pe Hamlet. „Măduva tainei”
lui nu-i greu de smuls. El își iubește
mama ca un nebun, și-n flacăra ei intră
și-o mare parte din iubirea deviată pen-
tru Ofelia. Groparul se putea înșela în

aprecierea virstei sale, ca la 30 de ani, intrucit la această etate tânărul putea fi mai puțin „gelos” pe mama sa, Freud explică celebra amănare a răzbunării prin dilema — de acum freudiană: Claudius îi e totuși drag lui Hamlet, inconștientului subconștient al lui, măcar un pic, pentru că acest „satir”, „un ucigaș, un ticălos”, „paiață de monarh / Borfaș al stăpînirii și-al domniei” îi împlinise visul cel refutat, de copil. I s-a substituit, oarecum. Omorîndu-l pe Claudius, era ca și cum s-ar fi omorît pe sine. Mă rog, de-ale psihanalizei! Cine mai poate ști? Hamlet mi se pare, totuși, un băiat normal, copil izbutit al Gertrudei, născut la nouă luni, în greutate de 3,400 kg. Dacă își punea planul în aplicare imediat ce-ar fi fost sigur de făptașul crimei, piesa s-ar fi terminat prea repede și nu l-ar fi lăsat Shakespeare. El nu seria piese într-un act, căci nu avea timp. M-am întrebat și eu adeseori — și chiar la cererea mea — care să fie totuși mecanismul lui Hamlet? (Omul, nu piesa.) Nu pot să dau răspunsul acum, nu l-am găsit încă. Ceva în legătură cu viața, oricum...

I se dă cep abisului din om, și așa, din aproape în aproape, uite unde se ajunge. Shakespeare cred c-a rămas uimit, la sfîrșit, de ce i-a ieșit. El poate că a vrut să scrie o piesă cu subiect istoric, și cu un singur personaj, care vorbește de te înnebunește. Căutînd intriga și chichița — pe vremea aceea piesele era musai să aibă cît de cît intrigă și aceasta o justificare, altfel publicul

te fluiera — s-a înfierbîntat, s-a îndrăgostit de subiect, și-a dat drumul la ce avea atunci pe suflet. Cred că n-a fost mulțumit de cantitatea de istorie din Iuliu Cezar, scrisă puțin înainte. A rupt documentarea, a trecut de la Plutarh la Saxo Grammaticus, după aceea a re-strîns din evenimentele exacte care te incurcă și-a împins omul în față. Ce om? Un tînăr. Cu probleme. Mama, tata, unchiul, gropații. Cam pe aici. Și idila de dragoste, „Vom merge pe-o dragoste neîmplinită — și-a spus. Să vedem ce-o ieși.” Soarta bieteii Ofelia fusese astfel pecetluită. Citind textul, te uimește simplitatea, aproape schematismul lui. O piesă mecanică și-un mecanism cam maniacal. Dar care e mecanismul? Totul merge ca uns, dar cum și de ce? Începe să mă obsedeze totuși ideea cu mașinăria — sau mașina infernală ascunsă de autor pe undeva.

O nenorocită de fantomă iese în față și face „bau!” Bernardo se sperie, Francisco se sperie, Horațio se sperie, Hamlet, chemat la fața locului, nu se sperie. El ia fantoma în serios, crede că e a tatălui său dispărut în condiții misterioase... Și odată crezînd... atîta i-a fost! Duhul îl anexează și-l tirăște prin cinci acte, ca pe un sclav. El fi „suflă” toată povestea. Fantoma a ieșit din cușca suflurului și îi toarnă în ureche o otravă care nu adoarme și nu omoară, ci are efect mult mai dramatic: un fel de delir ontic al dreptății. O excitație paroxistică a eului.

Marin SORESCU

Talma și M-selle Duchenols